

İklim Krizi ve Yeni Dalga İklim Aktivizminin Yükselişi: Toplumsal Hareketler ve Sosyal Değişim

Berkan Güngör¹

Tevfik Erdem²

Özet

Bu çalışma, iklim krizinin küresel etkileri ile bu krize karşı gelişen yeni toplumsal hareketleri ve yeni dalga iklim aktivizmini ele almaktadır. İklim krizi, yalnızca çevresel değil, aynı zamanda sosyal ve sağlık alanında da derin etkiler yaratmakta; şehir merkezlerinde artan sıcaklıklar ve uygun olmayan iklim koşulları nedeniyle her yıl milyonlarca insan hayatını kaybetmektedir. Bu durum, iklim krizini yalnızca bir çevre sorunu değil, aynı zamanda bir halk sağlığı ve sosyal adalet meselesi haline getirmektedir. Fridays for Future, Extinction Rebellion ve Sunrise Movement gibi yeni dalga hareketler, iklim krizine karşı küresel bir farkındalık oluşturmayı ve sosyal değişim sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada, bu hareketlerin çıkış nedenleri, stratejileri ve toplumsal etkileri analiz edilmiş; iklim krizine yönelik mücadelede daha geniş bir katılım sağlamak için siyasi ve ekonomik yapılarla olan ilişkileri değerlendirilmiştir. Aynı zamanda, yeni dalga iklim aktivizmine yönelik bazı noktalar eleştirel bir bakış açısı ile tabii edilmiş ve geleceğe yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.

GİRİŞ

İklim krizi, son yüzyılda etkisini hızla artırarak küresel toplumun karşı karşıya kaldığı en büyük tehditlerden biri haline gelmiştir. İnsan kaynaklı faktörlerin tetiklediği iklim değişikliği, yalnızca çevresel ekosistemleri değil, aynı zamanda toplumsal yapıları ve sosyal dengeleri de derinden etkilemektedir. Günümüzde iklim krizinin etkileri, sıcak hava dalgalarından

- 1 Öğr. Gör., Öğretim Elemanı, Kastamonu Üniversitesi, İhtisaslaşma Koordinatörlüğü
ORCID: 0000-0002-6135-2793, bgungor@kastamonu.edu.tr
- 2 Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ORCID: 0000-0001-7658-1735, tevfik.erdem@hbv.edu.tr

orman yangınlarına, su kıtlığından biyolojik çeşitliliğin azalmasına kadar geniş bir yelpazede kendini gösterirken; bu kriz, küresel düzeyde milyonlarca insanın hayatını etkileyen bir güvenlik meselesine dönüşmüştür. Son araştırmalar, iklim krizinin sağlık üzerindeki doğrudan etkilerinin giderek daha tehlikeli boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır. Küresel çapta, uygun olmayan sıcaklık koşulları nedeniyle yılda yaklaşık 5 milyon insan hayatını kaybetmekte olup, bu ölümlerin %37'si insan kaynaklı iklim değişikliğiyle ilişkilendirilmektedir. Özellikle kent merkezlerinde yoğunlaşan sıcaklık artışlarının etkisiyle, 2022 yılında Avrupa'da 60 binden fazla insan yaşamını yitirmiştir. Kentleşmenin giderek artmasıyla, kent nüfusunun iklim krizine karşı daha savunmasız hale gelmesi beklenmektedir. Bugün dünya nüfusunun %56'sı şehirlerde yaşarken, bu oranın 2050 yılına kadar %70'e ulaşacağı öngörülmektedir (Nieuwenhuijsen, 2024: 1). Hülâsa iklim krizinin günümüzde her zamankinden daha fazla bir sağlık krizine dönüştüğü ve insan hayatını her açıdan yüksek düzeyde etkilediği aşikârdır. Dolayısıyla, iklim krizine karşı alınacak önlemlerin yalnızca teknik çözümlerle sınırlı kalmaması; toplumsal, ekonomik ve politik dönüşüm gereksinimlerini de kapsamlı bir biçimde ele alması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Ekolojik sorunları toplumsal sorunlardan ayrı değerlendirmek – hatta bu ikisi arasındaki kritik önemdeki ilişkiyi küçümsemek veya sadece yüzeysel bir bağlantı olarak görmek – büyüyen çevre krizinin kaynaklarını yanlış yorumlamak anlamına gelecektir. Gerçekte, insanların birbirlerine toplumsal varlıklar olarak nasıl davrandıkları, ekolojik krizin kontrol altına alınması açısından temel bir önem taşımaktadır. Eğer bu gerçeğin farkına varılmazsa, doğal dünyaya hükmetme fikrinin, aslında yaşanılan toplumun her alanına nüfuz etmiş olan hiyerarşik zihniyet ve sınıf ilişkilerinden kaynaklandığı görülemeyecektir. Doğaya hâkim olma anlayışı, insan ilişkilerindeki baskı ve tahakkümün bir yansımasıdır. Aynı hiyerarşik yapılar, toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreterek, ekosistemleri sömürme ve yıkıma uğratma eğilimlerini de beslemektedir (Bookchin, 2013: 10). Bu nedenle, ekolojik krizi çözmek, yalnızca çevreyle ilgili teknik önlemler almakla değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı, güç ilişkilerini ve sınıfsal hiyerarşileri dönüştürmekle mümkün olabilir. Doğa ile uyumlu bir yaşam kurmak, ancak insanların birbirleriyle daha eşitlikçi ve dayanışmacı bir ilişki geliştirmesiyle sağlanabilir. Bu bağlamda, ekolojik mücadele aynı zamanda sosyal adalet mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Çevre sorunlarına yönelik ilginin artması özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen yeni sosyal hareketlerin (new social movements) ortaya çıkmasıyla örtüşme eğilimindedir. Bu bağlamda, iklim krizi ile mücadelede önemli bir rol üstlenen yeni toplumsal hareketler, bireysel farkındalığın

ötesine geçerek kolektif bilinç oluşturmaya amaçlayan bir çerçevede ortaya çıkmıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda şekillenmeye başlayan ve kimlik, çevre, toplumsal cinsiyet, insan hakları gibi temalar etrafında örgütlenen bu hareketler, toplumsal yapının dönüştürülmesi ve sosyal adaletin sağlanması için güçlü bir mücadele alanı yaratmıştır. Andrews' e göre (2002:103), toplumsal hareketler farkındalık yaratma, kamuoyunun belli bir konu ya da sorun hakkındaki görüşünü değiştirme ya da ana akım kurumlarda reform yapmaya yönelme gibi davranış ve yönelimi teşvik etmeye çalışır.

Yeni toplumsal hareketlerin ardılı olarak ortaya çıkan yeni dalga iklim hareketleri ise Fridays for Future (FfF), Extinction Rebellion (XR) ve Sunrise Movement (SM) gibi örneklerle iklim adaletini sosyal bir hak mücadelesi olarak savunmaktadır. Özellikle gençler arasında yaygınlaşan bu hareketler, iklim krizine karşı daha sürdürülebilir ve yaşanabilir bir dünya ideali doğrultusunda kitlesel bir seferberlik oluşturmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada, iklim krizi ve bağlı olarak yeni toplumsal hareketlerin yükselişi ele alınarak, bu iki olgunun birbiriyle etkileşimi incelenecektir. Araştırma, yeni dalga iklim hareketlerinin ortaya çıkış nedenlerini, bu hareketlerin toplumsal ve politik alan üzerindeki etkilerini ve gelecekteki potansiyel rollerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. İklim krizinin küresel çapta yarattığı dönüşümler ve sosyal hareketlerin bu kriz karşısındaki direnci, bu araştırmanın temel motivasyonlarını oluşturmaktadır. Çalışma, iklim krizinin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri de derinleştirdiği gerçeğini vurgulayarak, yeni toplumsal hareketlerin çevre adaletine olan katkılarını değerlendirirken aynı zamanda hareketlerin sınırlılıklarına da eleştirel bir açıdan yaklaşmayı amaçlamaktadır.

İKLİM KRİZİ

Artık neredeyse tüm bilimsel veri ve analizler, dünyanın geri dönüşü belki de mümkün olmayacak ve feci sonuçlar doğurma potansiyeli oldukça yüksek olan iklim değişikliği sürecinde sistemin kırılma noktasına oldukça yakın olduğunu göstermektedir (Hansen, 2009: 170). İklim krizi, insanlığın önünde benzersiz bir ekolojik ve bir o kadar da sosyal bir mesele olarak durmaktadır. Çünkü iklim krizi başta insan türü olmak üzere tüm canlı türlerinin varlığını tehdit etmektedir. Buna ek olarak iklim krizi kadar küresel boyutta olan başka bir mesele yoktur ve insanlığın bu sorun karşısında saklanacak yeri kalmamıştır (Shiva, 2014: 10). Ayrıca iklim krizinin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve sağlık açısından da küresel bir kriz olduğu unutulmamalıdır.

İklim değişikliğinin sebebiyet verdiği olumsuz etkiler artık kapsamlı bir şekilde detaylanmış ve kabul edilmiştir. Üzerine tonlarca kitap, makale gibi yazılar yazılmıştır (Giddens, 2013: 12). Günümüzde yaşanan iklim değişikliği; sıcak hava dalgaları, soğuk hava dalgaları, sel, kuraklık, orman yangınları ve alerjenlere maruziyetin artışı gibi ekstrem hava olaylarının sıklığını ve şiddetini artırmaktadır. Aynı zamanda, kentsel ormanların kaybı, buzulların erimesi, nehirlerin kuruması, çölleşme, su kıtlığı, göç, ekonomik gerileme ve toplumsal çalkantılara yol açmaktadır. Tüm bunlara ek olarak iklim değişikliğinin sebep olduğu erken ölümler, kalp ve solunum yolu hastalıkları, bulaşıcı hastalıklar, zihinsel ve ruhsal sağlık sorunları ya da kanser gibi sağlık problemleri de günümüzde etkisini daha da güçlü bir şekilde göstermektedir (Nieuwenhuijsen, 2024: 1). Aşırı iklim olayları ve dolayısıyla buna bağlı etkiler de giderek daha sık ve daha yoğun yaşanacaktır (Neale, 2009: 18). Bu artan frekans ve şiddet, günümüzde yaşanan iklim değişikliğinin doğal döngülerin ötesinde, insan etkisiyle hızlanmış ve yoğunlaşmış bir süreç haline geldiğini göstermektedir.

Dünyanın yaklaşık 4,5 milyar yıllık tarihinde, iklim sistemi pek çok kez değişime uğramış ve bu değişimler doğal süreçler ve etkenlerle tüm zaman ölçeklerinde – milyonlarca yıldan birkaç on yıla kadar – gerçekleşmiştir. Jeolojik dönemlerde yaşanan iklim değişiklikleri, özellikle buzullaşma süreçleri ve deniz seviyesindeki dalgalanmalarla yalnızca yeryüzü coğrafyasını dönüştürmekle kalmamış, ekosistemlerde de kalıcı değişimlere yol açmıştır. İklim değişikliği *“nedeni ne olursa olsun iklimin ortalama durumunda veya değişkenliğinde onlarca yıl ya da daha uzun süre boyunca gerçekleşen değişiklikler”* biçiminde tanımlanmaktadır (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2015: 6). Geçmiş yıllarda yaşanan, doğal süreç ve etkenlerle gerçekleşen iklim değişikliği bir kriz olarak nitelendirilmese de günümüzdeki hızlı iklim değişikliği bir kriz olarak nitelendirilmelidir. Nitekim bu krizin en temel etkenlerinden birisi de insan kaynaklı faktörlerdir.

Özellikle 1700’lü yıllardan itibaren insan etkisinin iklim krizi üzerindeki etkisi uluslararası arenada kabul edilmeye başlamıştır (Shiva, 2014: 17). Fosil yakıtların yakılması, arazi kullanımındaki değişiklikler, ormansızlaştırma ve kontrolsüz sanayi faaliyetleri gibi insan kaynaklı eylemler, atmosfere salınan sera gazlarının birikiminde hızlı bir artışa neden olmaktadır. Bu artış, doğal sera etkisini güçlendirerek yerkürenin beklenenden daha fazla ısınmasına yol açmaktadır. Yeryüzünden geri yansıyan uzun dalga boylu radyasyonun bir kısmı, bulutlar ve atmosferde bulunan sera gazları (su buharı (H₂O), karbondioksit (CO₂), metan (CH₄), diazotmonoksit (N₂O) ve ozon (O₃) gibi) tarafından soğurulmaktadır. Normal koşullarda sera etkisi, yerkürenin ısı dengesini korumak için hayati bir mekanizma olmasına rağmen, insan

faaliyetleriyle atmosfere salınan ek sera gazları bu dengeyi bozarak küresel ısınmaya neden olmaktadır. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte, 1750'lerden itibaren bu emisyonlardaki artış net bir şekilde gözlemlenmektedir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2015: 6). Çünkü sanayi devriminden itibaren üretim ve tüketimin kitlesel ve küresel düzeyde gerçekleşmesi dolayısıyla insan faaliyetlerinin iklim üzerindeki etkisi giderek daha belirgin hale gelmiş ve iklim doğal döngülerin ötesinde insan eliyle bir dönüşüm sürecine girmiştir.

Bu çerçevede iklim değişikliği, yalnızca bir çevresel sorun olmaktan ziyade, insan faaliyetlerinin doğrudan bir sonucu olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Örneğin Birleşmiş Milletler, İklim Değişikliği ereve Sözleşmesi'nde iklim değişikliğini *“karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliklerine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik”* olarak tanımlamaktadır (Birleşmiş Milletler, 2002: 5). Bu tanım, iklim değişikliğinin sadece doğal süreçlerin bir sonucu olmadığını, insan faaliyetlerinin atmosferin kimyasal bileşimini bozarak iklim sistemini etkilediğini vurgulamaktadır. Yani artık günümüzde iklim krizinin başrol sorumlusu olarak ‘insan’ kabul edilmektedir.

Sanayileşme, uluslararası ticaret ve ulaşıma ağlarının güçlenmesi, nüfus artışı, nükleer enerji ile silahlanmanın yaygınlaşması gibi faktörlerin sebebiyet verdiği çevresel bozulmalar karşısında endişeler arttıkça, bu sorunların ele alınması için daha güçlü uluslararası koordinasyon çağrıları yapılmıştır. Bu çabalar, 1972’de Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan evresi Konferansı ile doruk noktasına ulaşmıştır. Bu konferans etrafında, çevreye odaklanan, politika temelli ve ulusal tabanlı birçok evre rgt, uluslararası arenada diyalog kurma ve lobi yapma girişimlerinde bulunmaya başlamıştır (Reitan ve Gibson, 2012: 396). Uluslararası bir problem olan iklim krizinin çözümü için kuşku yok ki uluslararası iş birliğine dayalı ve yaptırım gücü yüksek anlaşmaların yrrlğe girmesi olumlu bir adım olarak değerlendirilebilecektir (Olgun, 2023: 196).

Stockholm Bildirgesi, evre sorunlarını uluslararası gündemin n saflarına taşıyarak, sanayileşmiş ülkeler ile geliştirmekte olan ülkeler arasında önemli bir diyalogun zeminini hazırlamıştır. Bildirge, ekonomik büyüme ile hava, su ve okyanus kirliliği gibi çevresel sorunların ve dünya genelindeki insanların refahı arasındaki bağlantıya dikkat çekmiştir. 1972’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Stockholm Konferansı’nda kabul edilen bu bildiri, çevreyi koruma konusunu küresel bir sorumluluk haline getirmeyi amaçlamış ve sürdürülebilir kalkınma anlayışının temellerini atmıştır. Böylece, evre sorunlarının ulusal

sınırları aşan bir boyutta ele alınması gerektiği vurgulanmış ve ekosistemlerin korunması ile ekonomik kalkınma arasında denge sağlama ihtiyacı ön plana çıkarılmıştır (Birleşmiş Milletler, 2024). İklim ve çevre sorunları sanayi devrimi sonrası gerçekleşen kitlesel üretim ve tüketim süreciyle birlikte önemli bir sorun alanı haline gelmiştir. Ancak bu sorunun genel kabulü için bir yandan üretimini çevreye verdiği zararın ön plana çıkması gerekirken diğer yandan üretim teknolojilerinde gerçekleşen verimliliğin gelişmiş ülkelerde eğitim ve gelir düzeyi yükselen bir orta sınıfı ortaya çıkarması gerekir. Aksi takdirde çevre sorunları, ekolojik kirliliğin dert edinilmesi, insan hakları vb. gibi yeni sosyal hareketlerin temel hedefleri gerçekleştirebilecek bir aktör topluluğundan söz etmek mümkün olmayacaktır.

YENİ TOPLUMSAL HAREKETLER

1960 ve 1970’li yıllarda ortaya çıkan insan hakları, kadın hakları ve çevreci mücadele gibi toplumsal hareketler hem bir hakkın savunulmasını hem de bir sorunun ifade edilmesini içermektedir. Yine bu yıllarda bilhassa Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde başlayan öğrenci olaylarından beri çevreye dair konular da iç ve dış politikanın her daim içinde olmuştur (Keleş ve Hamamcı, 2002: 279). Ancak bu hareketlerin temelinde yalnızca hak arayışı değil, aynı zamanda farklılığın dile getirilmesi ve farklı olanın, olduğu haliyle tanınması ve kabul edilmesi fikri yer almaktadır. Bu dönemdeki hareketlerin en belirgin özelliklerinden biri, kimlik ve kültürel ifade üzerine yoğunlaşmalarıdır. Farklılıkların tanınması ve kabul edilmesi anlayışı, toplumsal yapının tek tipleştirici baskılarına karşı direnç göstermeyi ve bireysel ve toplumsal kimliklerin özgün biçimlerde ifade edilmesini savunmaktadır. Bu hareketler, kendilerinden önceki sınıf temelli veya ekonomi odaklı hareketlerden farklı olarak, kimlik, kültür ve toplumsal cinsiyet gibi konuları ön plana çıkarmışlardır. Böylece, yalnızca ekonomik eşitsizlikler yerine, kimliklerin ve kültürlerin görünür ve kabul edilmesini sağlamak amacıyla daha çeşitli bir aktivist yapı geliştirmişlerdir. Yeni toplumsal hareketler olarak anılan bu hareketler, bireylerin kolektif kimlikleriyle var olma hakkını savunarak toplumsal değişim dinamiklerini derinden etkilemiştir (Erdem, 2020: 288).

Yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı, birçok araştırmacı tarafından açıklanmaya çalışılan ancak muğlak ve çok boyutlu bir tarihsel fenomen olarak değerlendirilmektedir. Bu hareketler, toplumsal sınıfların öneminin azalmasıyla oluşan boşlukta ve geleneksel sınıf temelli siyasal hareketlerin çözümlüşünün bıraktığı enkazın üzerinde ortaya çıkmaktadır. Toplumsal sınıfların birleştirici rolünü yitirmesiyle, bireyler ve gruplar, kimlik, çevre, toplumsal cinsiyet ve insan hakları gibi daha özgül ve farklılaşmış meseleler

etrafında örgütlenmeye başlamıştır. Bu hareketler, büyük ideolojilerin çöküşüyle birlikte, bireylerin mikro düzeydeki sorunlarına odaklanan daha esnek ve çoğulcu yapılar geliştirmiştir (Jameson, 2022: 359). Böylece yeni toplumsal hareketler ile birlikte toplumda sınıflar arası büyük ittifakların yerini, küçük ölçekli, yerel ve spesifik talepleri olan kolektifler doldurmuştur. Bu hareketlerin ortaya çıkışı bireylerin politik kimlik ve aidiyet anlayışlarında olduğu kadar siyasal ve sosyal yapıda da yaşanan köklü bir dönüşümü yansıtmaktadır.

Yeni toplumsal hareketlerin “yeniliği”, eski hareketlerden farklı olarak, devleti açıkça reddetmelerinde ve demokratik sorumluluğu sağlamak ile sosyal adaleti yaratmak için devletten bağımsız araçlara yönelmelerinde görülmektedir. Bu hareketler, neoliberal politikaların yarattığı eşitsizlikler ve sosyalist solun devlet merkezli politikalarından duyulan hayal kırıklığı nedeniyle, merkeziyetçi devlet yapılarına karşı eleştirel bir tavır geliştirmiştir (Faulks, 2000: 88). Yeni toplumsal hareketler, sivil toplum içinde gelişim göstermekte olup, devlet odaklı değildir. Bu bağlamda sivil toplum Hegelci anlamda özel (bireysel olan) ve kamusal (devlet) alan arasındaki bir ara alanı ifade eder. Diamond’un (1994:5) ifadesiyle sivil toplum, *“örgütlü hayatın gönüllü, kendi kendini üretilip desteklenen, devletten özerk alanıdır.”* Devlettten özerk olması nedeniyle, devlet gücünden pay elde etmeye çalışan, siyaseti profesyonel ve iş odaklı bir yaklaşımla ele alan ya da kamu kaynaklarından fon alabilen siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşları gibi örgütlerden farklıdırlar (Koukozelis, 2017: 749). Siyasal partiler, çıkar grupları ya da temsil süreçleri gibi gelenekselleşmiş politika tarzlarından ziyade daha tiyatral ve yenilikçi bir protesto siyasetine doğru yönelen yeni toplumsal hareketler nispeten zengin, iyi eğitilmiş ve genç olanları cezbetmeyi başarmıştır (Heywood, 2012: 365). Her ne kadar yeni toplumsal hareketlerde “yeni” olanın ne olduğuna dair literatürde üzerine anlaşılmış bir açıklama yoksa da bu hareketlerin genel olarak üzerinde anlaşılan “yeni” nitelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Önder, 2003: 41):

- Yeni toplumsal hareketler, bölüşüm sorunlarına veya ekonomik ve siyasal iktidar ilişkilerine odaklanmaktan ziyade, ileri sanayi toplumlarındaki hayatın niteliğine ilişkin meselelere vurgu yaparlar.
- Bu hareketler, toplumsal tabanlarını büyük ölçüde savaş sonrası iyi eğitilmiş kuşak içinden sağlamakta ve bunun yanı sıra, marjinal toplumsal gruplarla değişken koalisyonlar oluşturmaktadırlar.
- Yeni hareketler, kapsamlı bir ideolojik sistem geliştirmemişlerdir. Bunun yerine, seküler ve çoğulcu bir kültür çerçevesinde “farklı olma hakkı”nı ve maddi olmayan değerleri savunmaktadırlar.

- Özerk ve adem-i merkeziyetçi örgütlenme biçimlerini benimsemektedirler.
- Geleneksel olmayan, “yeni” siyasal katılım pratikleri geliştirmişlerdir.

Bu özellikler, yeni toplumsal hareketlerin modern sanayi toplumlarında görülen klasik sınıf temelli mücadelelerden ayrıldığını ve bireylerin kimlik, çevre ve yaşam kalitesi gibi daha geniş ve çok yönlü meselelere odaklandığını göstermektedir. Bu hareketlerin geniş tabanlı ve çok yönlü meselelerle ilgilenmeleri, toplumsal mücadele anlayışını da yeniden tanımlamaktadır. Örneğin sınıf temelli ‘eski’ toplumsal hareketler genellikle ekonomik çıkarlar üzerinden toplumsal değişim yaratmayı hedeflerken, yeni toplumsal hareketler bireylerin değerlerini, toplumsal haklarını ve kültürel çeşitliliği savunurlar. Bu yeni hareketlerin çevre, insan hakları ve toplumsal cinsiyet gibi temalar üzerinde durmaları, onları sınırlı sınıf çıkarları çerçevesinin dışına taşımakta ve daha evrensel bir kapsayıcılığa ulaştırmaktadır. Örneğin, bu geniş kapsayıcılık, iklim hareketine farklı toplumsal kesimlerden daha fazla katılım sağlanmasına yol açarken, farklı aktörlerin de katılımları ile hareketin toplumsal tabanını güçlendirmektedir.

Söz gelişi sendika ve diğer toplumsal hareket aktivistleri, son yıllarda giderek artan bir şekilde iklim hareketine katılım sağlamaya başlamıştır. Bazı sendikalar ve toplumsal hareketler, birçok ülkede düzenlenen iklim gösterilerinin örgütlenmesinde önemli roller üstlenmiş ve hareketin kitleselleşmesine katkıda bulunmuştur. Geleneksel noktada, artık herkesin bir şeyler yapılması gerektiğinin farkında olduğu söylenebilecektir (Neale, 2009: 216). Toplumun farklı kesimlerinden gelen bu katılımın, iklim krizine yönelik farkındalığın yaygınlaştığını göstermektedir denebilir. İklim krizinin etkilerinin yalnızca çevreyi değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri de derinleştirdiği fark edildikçe, sendikalar ve benzeri diğer toplumsal hareketler, bu krizle mücadele için ortak bir zeminde buluşmuşlardır yorumu yapılabilecektir. Bu durumun da iklim krizine karşı daha güçlü bir koalisyonun oluşmasına zemin hazırlaması ve hükümetler ile şirketler üzerinde daha etkin bir baskı oluşturulmasına yol açması beklenebilir.

Yeni toplumsal hareketler, hedefleri açısından oldukça çeşitli ve derin ahlaki konulara değinmektedir. Ekoloji, hayvan hakları ve benzeri meselelerde, çözümleri resmi siyasal kanallardan aramak yerine, bu sorunların sivil toplumda oluşacak bir kültürel ve ahlaki dönüşümle çözülmesini amaçlamaktadırlar. Bu hareketlerin öncelikli hedefi, devleti ve kurumları dönüştürmekten ziyade, toplumsal değerleri, önyargıları ve kamuoyunu değiştirmektir. Böylelikle bireylerin ve toplulukların bilinçlenmesini, çevreye ve haklara duyarlı bir kültürün gelişmesini sağlamak isterler. Bu doğrultuda,

kamuoyunu mobilize eden kampanyalar, eğitim programları ve farkındalık çalışmaları ön plana çıkar. Yeni toplumsal hareketlerin bu yaklaşımı, sistemin içeriden reforme edilmesinden daha çok, toplumun temel algılarını ve davranışlarını dönüştürmeye dayalıdır. Bu nedenle, ekolojik duyarlılık, hayvan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda, bireylerin günlük hayat pratiklerinde değişim yaratmayı hedeflerler (Çırakman ve Ertuğrul, 2019: 245). *'Gösteriler tek başına dünyayı değiştiremez. Ama göstericileri değiştirir.'* (Neale, 2009: 250) mottosunu benimseyen yeni toplumsal hareketlerin hedefledikleri bu değişim ile uzun vadede siyasi ve kurumsal dönüşümlerin de nnn açılması muhtemel olsa da bu hareketlerin merkezinde sadece kültürel ve ahlaki dönüşüm yer alır.

Yukarıda da değinildiği gibi yeni toplumsal hareketler, siyasi düzene meydan okurken toplumsal çatışma ve mücadele alanı ekonomik/ endüstriyel alandan kültürel alana kaymıştır. Yeni sosyal hareketler ağdaş demokrasilerde geçerli olarak kabul edilen çıkar temsiline dayalı eylem kalıplarından ziyade doğrudan eyleme yönelik, geleneksel olmayan bir siyasi tarz benimsemektedirler (nder, 2003: 36). Örneğin bireylerin hayatlarında önemli yerler tutan alışveriş, hareket, beslenme ve yaşam biçimleri gibi birçok faktör iklim krizi üzerinde oldukça hızlandırıcı faktörlerdir ve bu nedenle sadece belirli sektörlere yönelik çözümler üretilmesi yetersiz kalmakta; çözümler insanlığın tüm hayatını kapsayacak ve değiştirecek Şekilde kurgulanmalıdır (Shiva, 2014: 10). Bu bağlamda, bireylerin günlük yaşantısında sürdürülebilir bir dönüşümü teşvik etmeyi amaçlayan yeni toplumsal hareketler, sosyal yapıda köklü bir değişimi savunurlar. Böylece, siyaset yalnızca seçkinlerin veya devletin değil, özellikle eğitimi ve sosyal sorumluluk bilincine sahip orta sınıf bireyin günlük hayatında yer alan bir alan haline gelir. Bu da nihayetinde çevresel adaleti ve toplumsal adaleti birlikte gözeten bir düşünce setinin ortaya çıkmasını sağlarken bu hareketlerin giderek politize olmasına yol açar. Ancak burada politize olmakla ifade edilmek istenenin yeni sosyal hareketin aktörü olan orta sınıfların amacının iktidar olmak değil iktidarı etkilemek olduğunun altı çizilmelidir.

Çevresel mücadele hareketlerinin tarihi aslında modern solun tarihi kadar eskidir ve her iki hareketin de ayrı kökenleri olmasına rağmen hem teoride hem de eylemde giderek birbirine daha çok yaklaştıkları görülmektedir. 1960'lar ve 1970'lerde ortaya çıkan kimlik temelli post-materyalist "yeni toplumsal hareketler" arasında en başarılı olanlardan biri olarak kabul edilen çevresel mücadele hareketleri, aynı zamanda eşitlik, üretim ve dağıtım politikaları gibi klasik, "eski" sol meselelerle de i içedir (Reitan ve Gibson, 2012: 396). Bir başka Şekilde ifade edilecek olursa yeni toplumsal hareketler, toplumsal ilerlemeden ziyade hayat kalitesini ilgilendiren meselelerle ilgilenmektedir.

Egemen toplumsal amaçlara ve politika tarzlarına karşı çıkan, kişisel kendini gerçekleştirme ve kendini ifade etme gibi liberteryen özlemleri benimseyen yeni toplumsal hareketler farklı amaçlar için ortaya çıksalar da genelde ortak bir ideoloji olarak Yeni Sol'un altında birleşmektedirler (Heywood, 2012: 364). Bu düşünce hareketindeki eksen kaymasının sınıftan yani ekonomik altyapıdan kültür ve kimlik gibi üstyapı ve sivil toplum alanına kaydığı görülmektedir. Aşağıdaki örnek incelemelerinde olduğu gibi sosyal hareketlerin önemli bir özelliği de (Schwartz, 2002:172), bireylerin bir sosyal hareket içinde yer alarak birbirleriyle etkileşime girdiklerinde, kolektif bir kimlik inşa edilmesidir.

Kuşku yok ki başta ekolojik kaygıların artması ve bunun da etkisiyle giderek önem kazanan yeni toplumsal hareketler günümüzün ve geleceğin en mühim siyasal gündemlerinden birisidir (Giddens, 1994: 47). Bu çerçevede, iklim aktivizminin de bireylerin ve toplulukların hayat kalitesini doğrudan etkileyen bir mesele olarak öne çıktığı söylenebilecektir. Nitekim iklim aktivistleri, yalnızca çevresel sürdürülebilirliği değil, bireylerin sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrede kendini gerçekleştirme hakkını da savunmaktadırlar. Dolayısıyla, iklim aktivizmi, bireylerin yaşam kalitesini iyileştirme amacını güden yeni toplumsal hareketlerin bir parçası olarak, küresel iklim krizine karşı sosyal adaleti ve doğrudan eylemi ön plana çıkarmaktadır.

İKLİM AKTİVİZMİ

Modernleşme ve sanayileşmenin günümüzde eleştirilmesinin en temel sebeplerinden biri, ekolojik bilincin yaygınlaşmasıdır. Ekolojik perspektif, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sanayi temelli yollarla gerçekleştirilmesini sorgular ve sürdürülebilirlik açısından bu yaklaşımları karamsar bir bakış açısıyla değerlendirir (Kumar, 1999: 161). Modernleşme ideolojisinin, insanın doğayı kontrol altına alarak ilerlemeyi sağlayacağı fikri, ekolojik bilinç tarafından sorunlu ve sürdürülemez olarak görülmektedir. Bu bağlamda, modernleşme ve sanayileşme, çevre hareketleri tarafından yalnızca teknik bir gelişim değil, ekolojik ve ahlaki küresel bir sorun olarak da ele alınmaktadır.

Küresel sorunlara çözüm arayan yeni toplumsal hareketler, eylem şekilleri, aktörleri ve vurguladıkları konular açısından toplumsal muhalefet işlevi görmeye başlamışlardır. Bu doğrultuda, küreselleşmenin olumsuz sonuçlarına karşı bir duruş sergilemişlerdir. Bu olumsuz sonuçlardan biri olarak görülen küresel ısınma ve iklim krizi, yeni toplumsal hareketlerin bir örneği olan iklim aktivistleri tarafından ele alınmaktadır. Küresel iklim krizinin gündeme gelmesiyle birlikte, küresel ısınmanın insan kaynaklı sonuçlarına odaklanan ekolojik yönelimler, dünyanın kirletilmesine, buzulların erimesine

ve hayvanların yanı sıra doğanın hırs uğruna tahrip edilmesine karşı çıkmıştır (Mavi, 2021: 121). Bu ilk adımlar, iklim değişikliği konusunda dünya genelinde farkındalığı artırmaya yönelik bir temel oluşturmuş ve ekolojik yıkımlara karşı küresel düzeyde bir bilinç oluşturulmasına katkı sağlayarak iklim aktivizminin temellerini atmıştır.

İklim aktivizmi, küresel iklim değişikliğine karşı gerekli tedbirlerin alınması yönünde hak talep eden bir toplumsal hareket olarak dört dönemde ele alınabilecektir. Bu aktivizmin ilk dönemi, tam anlamıyla bir toplumsal hareket haline gelmeden, ancak, önemli aktivizm ve savunuculuk faaliyetlerinin geręekleřtirildięi 1980 ile 2000 yılları arasını kapsamaktadır (Bektaş Durmuş, 2024: 107). Bir başka ifade ile sınırlı sayıdaki aktivist örgütün çabalarıyla gündeme getirilmeye çalışılan iklim değişikliği konusu sadece konu ile ilgili ve kaygılı bir azınlığın meselesi olabilmiştir (şahin, 2019). Bu dönemde, iklim değişikliği konusunda farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalar ve küresel ısınmanın etkilerini azaltma çağrıları ön planda olmuştur. Hareket, henüz geniş kitleleri içermese de bu yıllarda, aktivistlerin ve çevreci kuruluşların çabalarıyla temel bir altyapı oluşturmuştur.

İklim aktivizminin ilk dönemindeki toplumsal hareketler için örneklerden birisi Climate Action Network (CAN) olarak gösterilebilir. CAN zellikle Güney Kapasite Geliştirme Programı gibi girişimlerle, Küresel Güney'in maruz kaldığı adaletsizliklere daha fazla odaklanmaya başlamış ve iklim adaleti çerçevesini giderek artan bir Şekilde benimsemiştir (Uncu, 2020: 4). Merkezi olmayan bir aę konumundaki CAN, bölgesel bloklar halinde, bireysel koordinatörler ve alt kümelerle aę düğümleri olarak organize edilmiştir. Ana odak noktalarından biri uluslararası müzakere sürecine doğrudan etki etmektir. Bu tarz konferanslarda, sivil toplum temsilcileri bilgi alışverişinde bulunmak ve taktikleri tartışmak için günlük olarak bir araya gelmektedirler. alışmaları arasında delegelelere lobi yapmak, eylemlerini eleştirmek ve önerilerde bulunmak yer alır (Duwe, 2001: 180). CAN, bu programlar aracılığıyla, gelişmekte olan ülkelerin iklim politikalarında daha güçlü bir ses kazanmalarını ve küresel iklim müzakerelerinde etkin bir Şekilde temsil edilmelerini amaçlamaktadır.

İkinci dönem, iklim aktivizminin oluşum süreci olarak adlandırılmakta ve 2000-2009 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönem, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Kyoto Protokolü'nden çekildiğini açıkladığı zaman iklim hareketinin, evre hareketinin kurumsal aktörleri tarafından gündemin en üst sırasına yerleştirilmesiyle başlamıştır. Bu süreçte, günümüzde de etkili olan Greenpeace gibi örgütler, iklim değişikliği konusunda çeşitli farkındalık kampanyaları yürütmüşlerdir (Bektaş Durmuş, 2024: 107). 2000'li yılların

başından itibaren hem Küresel Kuzey hem de Küresel Güney'den çeşitli grup ve örgütler, iklim krizine yönelik daha bütüncül bir yaklaşım geliştirme çabasına girişmişlerdir. Bu gruplar, iklim krizini yalnızca çevresel bir sorun olarak değil, yoksulluk, yerli halkların hakları, gıda güvenliği ve toplumsal cinsiyet gibi sosyal ve ekonomik meselelerle iç içe geçmiş bir problem olarak ele almışlardır (Uncu, 2020: 2). İşte bu kavramlar etrafında birleşmeyi başaran çeşitli aktörlerin 2007 yılında kurdukları “Climate Justice Now!” (CJN!) isimli çevresel mücadele hareketi bu sürecin anlaşılması açısından etkili bir örnektir. CJN! başta olmak üzere bu sürecin aktörleri dikkatini yoğun bir şekilde iklim krizinin aciliyeti ve küresel etkilerine yöneltmiş ve iklim aktivizminin daha görünür hale gelmesini sağlamıştır. Bu hareketler, iklim krizine yönelik farkındalık yaratmakla kalmayıp, adalet ve eşitlik kavramlarını merkeze alarak çevresel etkilerin sosyo-ekonomik boyutlarına da dikkat çekmiştir.

Hal böyle olunca ilk kez 1999 yılında yayımlanan “*Sera Gangsterleri İklim Adaletine Karşı*” başlıklı bir raporda ‘İklim adaleti’ (Climate Justice) kavramına atıfta bulunulmuştur. Kavram, 2002 yılında Bali toplantısında daha fazla dikkat çekmiş ve ardından piyasa şüphecilerinin, Karbon Ticareti’ne karşı eleştirilerini dile getirdikleri Durban Bildirgesi aracılığıyla Güney Afrika’nın Durban kentinde daha geniş kabul görmüştür. İklim değişikliğinden doğrudan etkilenen toplulukların temsilcileri, 2007 yılında “Climate Justice Now!” (İklim Adaleti Şimdi!) sloganı altında bir araya gelerek güçlerini birleştirmiştir (Koukouzelis, 2017: 754). Bu toplantı, bir dizi ilkenin ifade edilip benimsenmesiyle, iklim adaleti hareketinin iddialarını şekillendirdiği ve temellendirdiği önemli bir dönüm noktası olmuştur.

CJN! koalisyonu, küresel adalet konusunda merkezi bir rol oynamış Güney ve Kuzey merkezli bir dizi sivil toplum kuruluşunu ve sosyal hareketi içermektedir. Bunlar arasında Focus on the Global South, International Forum on Globalization, La Via Campesina ve World Development Movement ve önceki iklim adaleti bildirilerinin imzacıları yer almaktadır. Koalisyon ticaretin serbestleştirilmesi, özelleştirme, orman karbon piyasaları, tarımsal yakıtlar ve karbon dengelemesi gibi yanlış çözümleri eleştiren basit ama güçlü bir bildiri yayımlamıştır. Bu bildiride, karbonu yer altında bırakma, elit tüketiminin azaltılması, kaynak haklarının sağlanması, gıda egemenliğinin korunması ve Kuzey-Güney servet transferleri yoluyla iklim borçlarının ödenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. İlerleyen süreçte koalisyon, daha eleştirel bir pozisyon benimseyerek, “*neoliberal ve şirket tabanlı ekonomiyi değiştirmedığımız sürece, iklim değişikliğini durduramayacağız*” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Koalisyon, iklim değişikliğiyle mücadelede piyasa ideolojisine dayalı yaklaşımların yetersizliğine vurgu yaparak,

BirleŖmiŖ Milletler İklim DeęiŖiklięi Çerçeve SzleŖmesi sürecinin piyasa odaklı czmlerle bağlarını koparması gerektiğini savunmuŖtur (Goodman, 2009: 503). Bu yaklaŖım ile piyasa odaklı czmlere karŖı, sürdürülebilir kalkınmayı ve adil kaynak dağılımını savunan alternatif politikaların önemine dikkat çekilmiŖtir. Ayrıca iklim krizinin czmn, yalnızca ekonomik mekanizmalara değil, daha kapsayıcı, yerel bilgiye dayalı ve adil politikalara yönlendirme cağrısı yapılmaktadır.

CJN! iklim krizini yalnızca teknik bir mesele olarak değil, iklim adaleti perspektifinden, sosyal, ekonomik ve siyasi boyutlarıyla ck yönlü bir sorun olarak ele almaktadır. Organizasyonun isminde de geçen ‘‘Climate Justice’’ (İklim Adaleti) kavramı, iklim krizinin köklerinin tarihsel olarak ekonomik büyüme, sanayileŖme, kapitalizm ve kolonyalizm süreçlerinin bir araya gelmesiyle Ŗekillendięini vurgulamaktadır. Bu bakıŖ açısına göre, krizin ortaya cıkıŖında pek ck eŖsitsizlik ve adaletsizlik yatmaktadır. Örneğin iklim krizinin otaya cıkmasında neredeyse hiçbir etkisi bulunmayan güneydeki toplumların iklim krizinin etkilerini en Ŗiddetli ve ağır biçimde yaŖayan kesimler arasında (Shiva, 2014: 10) olduğunu vurgulamaktadırlar. Ekonomik büyüme ve aŖırı tüketim kültürünü iklim krizinin temel nedenleri olarak eleŖtirilirken, mevcut iklim ynetiŖim modelini de anti-demokratik ve dıŖlayıcı olarak değerlendirmektedirler. SanayileŖme sürecinin baŖlangıcından itibaren atmosfere en fazla karbon salınımını gerekleŖtiren Küresel Kuzey lkelerinin ‘‘tarihsel sorumluluklarına’’ dikkat cekmektedirler (Uncu, 2020: 3). Bu eleŖtiriler, iklim adaletinin yalnızca cvresel değil, aynı zamanda küresel eŖsitsizlikler cerçevesinde ekonomik ve sosyal bir mesele olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, iklim hareketinin geçirdiği dnŖm süreci, uluslararası toplumun geliŖmiŖ ülkelerden daha fazla sorumluluk talep ettiği bir döneme evrilmiŖtir.

nc dönem, ‘‘Yeniden Biçimlenme’’ olarak adlandırılmakta olup, 2009 ile 2017 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemin baŖlangıcı, Kopenhag’da gerekleŖtirilen 2009 BirleŖmiŖ Milletler İklim DeęiŖiklięi Konferansı (COP15) ve ardından gelen geliŖmelerle birlikte iklim hareketi için bir dönüm noktası olmuŖtur. Bu konferansta, Kyoto Protokolü’nde olduğu gibi, geliŖmiŖ ülkelerin son 150 yılda endüstri süreçleri sonucunda atmosfere yayılan ve giderek artan sera gazı konsantrasyonlarının baŖlıca sorumlusu olduğu belirtilmiŖtir. Bu bağlamda, geliŖmiŖ ülkelerin iklim deęiŖiklięinin czmnde daha fazla sorumluluk alması gerektiği vurgulanmıŖtır. Kyoto Protokolü, uluslararası cvre politikası için önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmekte ve bu dönemde iklim hareketinin yeniden Ŗekillenmesine katkı sağlamaktadır (BektaŖ DurmuŖ, 2024: 107).

Bu dönemin örnek teşkil eden hareketlerinden birisi de 2009 yılında kurulmuş olan Climate Justice Action (CJA) (İklim Adaleti Eylemi) hareketidir. CJA iklim adaleti ile sosyal adalet arasındaki yakın bağlantıyı savunmaktadır. Bu oluşum, iklim krizinin yarattığı etkilerin toplumsal eşitsizliklerle nasıl iç içe geçtiğine dikkat çekmekte ve çevresel adaletin sosyal adaletten ayrı düşünülemeyeceğini vurgulamaktadır (Koukouzelis, 2017: 754). Öncüllerine göre daha otonomist ve anarşist bir yapıda olan CJA, örgütsel ve demografik olarak da katılımcılarının çoğunun genç, kentli, Avrupalı kadın ve erkeklerden (cinsiyet açısından oldukça dengeli) oluşması bakımından da öncüllerinden farklıdır (Reitan ve Gibson, 2012: 395-404). CJA'nın bu yapısının, iklim hareketinde gençlerin ve çeşitliliğin rolünü ön plana çıkarırken, mevcut iklim politikalarına karşı daha radikal bir tavır benimsenmesini sağladığı söylenebilecektir.

İklim krizinin çözümüne yönelik gerekli teknolojiler halihazırda mevcut olmasına rağmen, büyük şirketlerin ve siyasi iktidar sahiplerinin bu çözümleri uygulamaya geçirmek için harekete geçemedikleri düşünülmektedir. Bu durum, krizin çözümünde yalnızca teknik gelişmelerin yeterli olmadığını, aynı zamanda kapsayıcı ve kitlesel bir toplumsal mobilizasyonun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, mevcut yapılarla başa çıkabilecek tek güç, dünya genelindeki 8 milyar insanın kolektif hareketliliğidir. Geçmişte çevreci hareketler, hükümetler üzerinde baskı kurmak amacıyla lobi faaliyetleri yürütmüş ve toplumu bilinçlendirme odaklı eğitim programları düzenlemiştir. Ancak, bu çabaların yeterli olmadığı anlaşılmış ve siyasi karar alıcıları harekete geçirmek ya da bu aktörleri değiştirebilmek için küresel ölçekte güçlü bir kitlesel hareketin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Neale, 2009: 14). Bir başka ifade ile 'eski çevrecilik ölmüştür'. Bugün iklim aktivizmi olarak adlandırılabilir olan yeni anlayış bir nevi küresel adalet hareketi olmuş ve adalet meselesini çok daha açık bir şekilde tartışmaya açmıştır (Athanasiou ve Baer, 2006: 117). Çevresel mücadele hareketi başta olmak üzere yeni toplumsal hareketler yıllar içinde kültürel değerler ve ahlaki kanaatlerdeki değişimlerle muazzam siyasi değişimler yaratmayı başarmışlardır.

Bu hareketler sayesinde hükümetler, yalnızca Greenpeace, Friends of the Earth veya World Wide Fund (WWF) gibi çıkar gruplarının kampanyalarıyla yüzleşmekle kalmamış, aynı zamanda bu örgütlerin resmi temsilciliklerinin ifade ettiği kadar çok daha kapsamlı çevresel kaygıların etkisi altında kalmışlardır. Bu kaygılar, özellikle 1970'li yıllardan itibaren yeşil partiler tarafından siyasi arenaya taşınmıştır. Kendilerini sistem karşıtı partiler olarak tanımlayan bu oluşumlar, adem-i merkezîyetçi yönetim modellerini savunarak, halk eylemliliğine ve doğrudan demokrasiye büyük önem atfetmişlerdir. Böylelikle, 'yeni siyaset' fikrini benimseyen yeşil

partiler, çevreyi merkeze alan alternatif bir siyasi söylem geliştirmişlerdir. Çevresel mücadele hareketinin etkisi yalnızca Yeşil partilerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda birçok geleneksel siyasi partiye – yani “gri” partilere – de uzanmıştır. Bu partiler, toplumda gelişen yeni kamusal hassasiyetlere yanıt verebilmek amacıyla kendi evre politikalarını geliştirmeye çalışmışlardır. Böylece, evresel mücadele hareketi, mevcut siyasi sistemin sınırlarını aşarak, politika yapım süreçlerinde sürdürülebilirlik ve ekolojik duyarlılığın ön plana çıkmasını sağlamıştır (Heywood, 2012: 367).

Çevreci hareket, gündelik hayatta çevreye ve doğaya yönelik işlevselci yaklaşımı dönüştürmek için öncelikle, çevreyi yeniden ve farklı bir bakış açısıyla anlamayı teşvik etmiştir. Bu hareket, insan merkezli bir evre anlayışının yerine, ekolojik dengeyi önceliklendiren bir evre anlayışını yaygınlaştırmayı ve bu perspektifi günlük pratiklerimize entegre etmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşıma göre, doğa, insanın dilediği gibi kullanıp tüketebileceği bir kaynak değil, diğer canlılarla birlikte, ekosistemi koruyarak, ortak yaşam alanı olarak görülmelidir. Çevreci hareket, insanın doğayı sömürmek yerine, onunla uyum içinde yaşayabileceği bir ortam yaratmanın gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Ancak, evreci hareketin önceliği, bu düşünceyi devlet kurumları ya da yasal düzenlemeler yoluyla hayata geçirmekten çok, toplumsal bilinç ve algıları dönüştürmeye yöneliktir. Hareket, ekolojik duyarlılığın kalıcı hale gelmesi için bireylerin ve toplulukların çevreyle ilişkisini yeniden tanımlamayı, böylece doğaya karşı daha saygılı ve sürdürülebilir pratiklerin benimsenmesini hedeflemektedir (ıracman ve Ertuğrul, 2019: 245). Bu yaklaşım, çevreci hareketin bireysel sorumluluğa dayalı bir ekolojik dönüşüm öngördüğünü, bu dönüşümün kalıcı hale gelmesi için toplumsal farkındalığın önemini vurguladığını göstermektedir.

Nitekim iklim krizi ve bu krizin doğa üzerindeki etkileri, yalnızca evre güvenliğini tehdit etmekle kalmamakta aynı zamanda insani güvenlik sorunlarını da gündeme getirmektedir. İklım krizi, çağımızın en büyük problemleri içerisinde yer almaya başlamış ve bu krizin hafife alınmaması için bütün dünyanın sorumluluk alması beklenmiştir. Fakat bu sorumlulukların hiç alınmaması ya da alınan sorumlulukların yerine getirilmemesi nedeniyle ‘yeni dalga’ hareketler kamusal alanda daha da görünür olmaya başlamışlardır (Mavi, 2021: 124).

İklım hareketlerinin “Yeni Dalga” olarak adlandırılan son dönemi, 2018’den günümüze kadar devam eden eylemlerle tanımlanmaktadır. Bu yeni dalganın en önemli aşaması, İşveli 15 yaşındaki iklim aktivisti Greta Thunberg ve onun başlattığı grevlerdir. 2018’de, Greta Thunberg’in okulda olması gereken bir günde İşve parlamentosu önünde gerçekleştirdiği oturma

eylemi, dönemin en dikkat çekici gelişmelerinden biri olarak öne çıkmıştır. Bu eylem, 2019 yılında, Greta'nın örnek alınarak iklim için okul grevlerini örgütleyen çocuk aktivistlerin başlattığı 'Fridays For Future' (FfF) hareketine dönüşmüştür. Greta Thunberg, iklim hareketinin en etkili kampanyalarından birini başlatarak, küresel çapta ses getirmiştir (Bektaş Durmuş, 2024: 108).

YENİ DALGA İKLİM HAREKETLERİ

2016 sonrası iklim aktivizmi adına çarpıcı değişiklikler yaşanmıştır. İlk olarak, iklim değişikliğini reddeden Donald Trump'ın (Cheung, 2020) ABD başkanı seçilmesi Paris Anlaşması'na ağır bir darbe vurmuştur. Sonrasında, 2017 ve 2018 yıllarında dünyayı dev kasırgalar, tayfunlar, sıcak hava dalgaları ve orman yangınları etkisi altına almış; iklim değişikliğinin etkilerini gözle görülür hale getirmiştir. Bu süreçte ise iklim hareketinde yeni bir dalga oluşmuştur. Geleceğini tehlikede gören genç nesil harekete geçmeye karar vermiş. Sunrise Movement (SM), Extinction Rebellion (XR) ve Fridays for Future (FfF) gibi hareketler, sistemin işleyişini sivil itaatsizlikle sekteye uğratmanın ve *"bir şey yapmayan"* düzene başkaldırmanın gerekliliğini vurgulamışlardır. Yeni dalga iklim hareketlerinin ayırt edici özelliği, önceki nesillerden çok daha açık bir dil kullanması ve krizin adını koymasındadır. Bu dalga, çevreci veya akademik uzmanlardan değil, ortaokul ve lise çağındaki gençlerden, tecrübesiz sivil toplum gönüllülerinden ve ilk kez sokaklara çıkan bireylerden oluşmaktadır (Şahin, 2019). Bir başka ifade ile iklim aktivizmi ve söylemi artık farklı bir yöne evrilmekte ve bu yeni dalga, köklü değişikliklere zemin hazırlamaktadır.

Siyasi partilerin, hükümetlerin ve devletlerin talepleri karşılama konusundaki yetersizlikleri, yeni toplumsal hareketlerin giderek daha fazla destek bulmasına yol açmıştır. Bu destek, çevre hareketleri başta olmak üzere tüm yeni toplumsal hareketlerde görülmektedir. Ayrıca, bu hareketlerin desteklenmesinin bir nedeni de devletlerin kısa vadede çözemediği sorunların, yeni toplumsal hareketlerin eylemleriyle çözüme kavuşması veya en azından gündeme gelmesidir. Bu bağlamda, yeni dalga iklim hareketleri, çevre sorunlarına çözüm üretmesi ve devlet politikalarını etkileyerek değişime öncülük etmesiyle geniş bir toplumsal destek kazanmıştır. Yeni dalga hareketler, siyasi partilerden veya bazı diğer hareketlerden farklı olarak tüm kutuplaşmaların ötesine geçip yeni bir dinamizm geliştirmiştir. Bu dinamizm sayesinde artan destek, gelecekte de devam etme potansiyeline sahiptir (Mavi, 2021: 125).

Tüm yeni iklim hareketleri, iklimin geleceğine dair benzer bir anlayış aktarırken, bu hareketler arasında kuşaklar arası uçurum, önce kanıt, sistem

değişikliği, siyasi mücadele, kesişimsellik ve iklim adaleti olmak üzere beş ana anlatıyı nasıl harekete geçirdiklerine dair farklılıklar bulunmaktadır. Fridays for Future (FfF) hareketi için, ‘kuşaklar arası uçurum’ ve ‘nce kanıt’, bilim temelli gelecek vizyonlarını ve kuşaklar arası adaletsizlik temalarını merkeze alan anlatılar olarak öne çıkmaktadır. Extinction Rebellion (XR) ise, iddialarını desteklemek için bilimi yetkili bir bilgi kaynağı olarak kullanırken, ‘sistem değişikliği’ ve ‘nce kanıt’ anlatılarına güçlü bir vurgu yapmaktadır. Sunrise Movement (SM), politika odaklı stratejiler izleyen tek hareket olarak, ‘kuşaklar arası uçurum’ ve ‘siyasi mücadele’ anlatılarına odaklanmaktadır. Tüm yeni iklim hareketleri, aynı zamanda bir ‘iklim adaleti ve kesişimsellik’ anlatısıyla ilgilenmektedir. Farklı vurgularla, tüm yeni iklim hareketlerinin başlangıçta siyasallaştırıcı bir niteliğe sahip olduğunu, özellikle gençler ve dışlanmış gruplara yönelik temsilcilik atıfları, iklim adaleti talepleri ve sistem değişikliği vizyonları aracılığıyla olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, yeni iklim hareketlerinin anlatılarında, özellikle Fridays for Future (FfF) ve Extinction Rebellion (XR)’de, güçlü bir apolitikliğin yanı sıra bilim ve fikir birliğine dayalı bir süreç anlayışı da öne çıkmaktadır. Bu gruplar, iklim bilimi ve politika arasındaki ara yüzü doğrusal bir anlayışla ele almakta ve bilgi ile farkındalığın etkilerine güvenmektedir. Politik ve ekonomik aktörlere sık sık eleştiriler yneltilse de dönüştürücü değişikliklerin genellikle bu ‘toksik sistem’ içinde yer alan aktörler tarafından başlatıldığına dair bir syem ortaya konmaktadır (Pavenstdt ve Rdder, 2024: 1078).

Yeni dalga iklim hareketleri, öncüllerine göre syem ve taleplerinde iklim adaletine atıfta bulunsalar da Climate Justice Network (CJN!) ve diğer iklim adaleti savunucusu gruplardan farklı olarak, iklim krizinin sosyal, ekonomik ve siyasi neden ve sonuçlarına ayrıntılı şekilde eğilmemektedirler. Bu gruplar, genel bir iklim adaleti çağrısı yapmalarına rağmen, alternatif çözüm önerilerine dair net bir ereve sunmamaktadırlar. İklım krizini daha çok ‘ahlaki’ bir mesele olarak tanımlayan bu oluşumlara göre iklim kriziyle mücadelede mevcut siyasi hareketler, kimlikler ve ideolojik farklılıklar bir kenara bırakılmalıdır. Bu yaklaşım, iklim krizine yönelik mücadelenin siyaset-ötesi bir mobilizasyonla yürütülmesi gerektiği fikrine dayanmaktadır. Yani, bu gruplar, toplumu bölünmüş siyasi ve ideolojik pozisyonların ötesine taşıyarak, tüm kesimlerin ortak bir ahlaki zeminde birleşmesini savunmaktadır (Unc, 2020: 5).

Günümüz yeni dalga iklim hareketi, iklim değişikliğiyle mücadelede siyasi süreçlerden ziyade bireysel ve kolektif bir mücadele biçimini tercih etme eğilimindedir. Bu hareket, topluluk oluşturma ve mevcut toplulukları dönüştürme gibi mikro ve yerel düzeyde faaliyetlere odaklanmaktadır. Ekoloji hareketinin bu yerelleşme eğiliminin temel nedenlerinden biri, iklim

değişikliği karşısındaki güç odaklarının “yenilmez” görünmesi ve doğrudan mücadele edilemeyecek kadar büyük olarak algılanmasıdır. Bu nedenle, hareketin yerel ve küçük ölçekli çözümlere yöneldiği gözlenmektedir (Şahin, 2020). Bu bağlamda, hareketin stratejisi, bireylerin ve toplulukların kendi alanlarında, kendi koşullarına uygun çözümler geliştirmesi ve böylece iklim değişikliğiyle mücadelede sürdürülebilir bir kültür oluşturmaktır.

Sunrise Movement (SM)

Ağırlıklı olarak gençlerden oluşan Sunrise Movement, kendisini bir “iklim devrimi” olarak tanımlamaktadır. Hükümeti fosil yakıt elitlerinin egemenliğine son vermeye, Siyah, Latin ve işçi sınıfı topluluklarına yönelik yatırımları artırmaya ve milyonlarca nitelikli sendikal iş alanı oluşturmaya zorlamayı hedeflemektedir. Hareketin misyonu, sıradan bireylerin tekrar sorumluluk sahibi olmasını sağlamak ve tüm insanlar için (hem şimdi hem de gelecek nesiller adına) işleyen bir dünya inşa etmektir (Sunrise Movement, 2024). Bu ifade, hareketin çevre mücadelesini bireysel farkındalık ve toplumsal sorumluluğun birleşimi olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Hareketin ‘sıradan insanlar’ vurgusu, iklim eyleminin yalnızca uzmanlar veya elit kesimler tarafından değil, tüm bireylerin katkısıyla başarılabilceği fikrini güçlendirmektedir.

Bilim insanlarının hayatta kalmak için dönüştürücü hükümet eylemlerine ihtiyaç olduğunu belirttiği, Kaliforniya’nın yandığı ve Ortabatı Eyaletleri’nin seller içinde kaldığı bir süreçte, politikacıların iklim krizini durdurmaya yönelik hiçbir planının bulunmadığını düşündükleri bir süreçte (Sunrise Movement, 2023), 2017 yılında kurulan, SM Amerika Birleşik Devletleri’nin iklim politikalarını değiştirmek için 5 yıllık bir plan önermiştir. Yalnızca ABD’de mevcut olan SM, merkezi bir gruptur (Fisher ve Nasrin, 2021: 116). Siyasi bir gündemi savunmakta olan bu hareket, seçim siyaseti ile bağlantı kurmakta, farklı protesto taktikleri, siyasi savunuculuk ve kampanyalar yürütmektedir (Pavenstädt ve Rödder, 2024: 1071). Bu anlamda ABD’nin mevcut ekonomik sistemini sorgulayan bir tavır sergilemektedir. Onlara göre, iklim krizini çözecek gerçek bir değişim, sadece fosil yakıtların bırakılması değil, aynı zamanda ekonomik sistemin köklü bir yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir.

SM’ye göre onlarca yıldır insanları iklim felaketine sürükleyen fosil yakıt milyarları ve ‘onların çalıştırdıkları’ politikacılar okulları, bedenleri ve yaşamları kontrol altına almaya çalışırken, yalnızca karşı koymak için değil, aynı zamanda hak edilen dünyayı kazanmak amacıyla durdurulamaz bir halk desteği dalgası oluşturmayı amaçlamaktadır. SM, belediye meclislerinden başkanlık makamına kadar her düzeyde, kendi dünya görüşünü paylaşan

bireylerin iktidarda olmasını hedeflemektedir. Bu, tüm yönetim düzeylerinde Green New Deal³'i savunan bir liderler listesi oluşturmak, okullar ve kolejler gibi kurumların iklim krizini gretmek için yeniden şekillendirilmesi ve her şeyden önemlisi, nihai başarıya ulaşana kadar amansız bir kararlılıkla mücadeleye devam etme anlamına gelmektedir (Sunrise Movement, 2024). Yani iklim krizine kapsamlı bir çözüm getirmeyi amaçlayan SM, bu hedef doğrultusunda yalnızca çevresel bir dönüşümü değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik yapısı da köklü bir biçimde dnşrtmeyi savunur.

Daha geleneksel evre gruplarının krizi hafifletmek için uzun süredir aşamalı ve piyasa temelli reformlar öneriyor olmasının aksine, SM, elit görüşlere hitap etmeyi veya elit kurumları etkilemeyi amaçlamamaktadır. SM liderlerine göre, iklim değişikliğini yenmek, ABD ekonomisinin ciddi bir şekilde yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu da serbest piyasa kktencilikinden daha adil ve demokratik bir sisteme doğru bir dönüşümle gerçekleşmelidir (Adler-Bell, 2019). Bir başka ifade ile SM, iklim krizini 'sıradan insanların' politikalarıyla durdurabileceğini düşünmektedir.

Kullandıkları anlam erevesleri ve eylem biçimleri bakımından diğer iklim gruplarından birtakım farklılıklar gösteren SM öncelikle fosil yakıt şirketlerinden herhangi bir mali destek almayı kesin bir şekilde reddetmekte ve iklim krizine karşı mücadele edeceğine dair taahhüt veren, aynı zamanda yenilenebilir enerjiyi savunan adaylara seçimlerde aktif destek vermektedir. Bu adayların kampanyalarını yürütmek gibi yöntemlerle kurumsal siyasete doğrudan etki etmeyi hedeflemektedirler. Bir başka ifade ile SM, iklim krizine karşı mücadelesini, yalnızca sokak protestoları ve seçim kampanyalarıyla sınırlı tutmamakta; aynı zamanda Senato'da oturma eylemleri düzenlemek, ilgili mercilerle müzakereler yürütmek gibi doğrudan eylemlerle kurumsal siyasete baskı yaparak sürdürmektedir. Hareketin bir diğer önemli farkı, iklim krizinin çözümüne yönelik somut politikalar geliştirmesi ve bunları kamuoyuna sunmasıdır. Hareket iklim krizine yönelik mücadeleyi sosyal adaletle bütünleştiren Green New Deal (GND) programının da en güçlü savunucularından biridir (Uncu, 2020: 5). Özellikle GND çerçevesinde geliştirilen politikalar, toplumsal eşitliği teşvik eden bir ekonomi modeli olarak benimsenmekte, bu nedenle geniş kitlelerin desteğini kazanmaktadır. Buna ek olarak SM'nin gençleri hedef alması ve iklim krizi ile sosyal adaleti

---

3 Green New Deal (Türkçesi: Yeşil Yeni Düzen), eski, gri ekonomiyi çevresel olarak sağlam, ekonomik olarak uygulanabilir ve sosyal olarak sorumlu yeni, sürdürülebilir bir ekonomiye dnşrtmeyi amaçlamaktadır. 2030 yılına kadar net sıfır sera gazı emisyonlarına ve %100 yenilenebilir enerjiye ulaşmak için hızlı eylemi, tek ödemeli sağlık hizmeti hakkı, geinilebilir ücretle garantili bir iş, uygun fiyatlı konut ve ücretsiz niversite eğitimi olan bir "Ekonomik Haklar Bildirgesi" ile birleştiren iklim krizini çözmeyi amaçlamaktadır (Green Party,2024).

bir araya getiren söylemi, hareketin sosyal medya platformlarında geniş bir takipçi kitlesi kazanmasını sağlamıştır.

Extinction Rebellion (XR)

Yeni nesil iklim hareketi gruplarının bir diğer ayırt edici özelliği, ağırlıklı olarak ulusal ölçekte hareket etmeleridir. Bu gruplar, taleplerini ulusal ve yerel karar alıcılara yönelterek hükümetlerden iklim krizine yönelik politikaların hızla yürürlüğe konulmasını talep etmektedirler. Örneğin, daha radikal bir ton benimsemiş olan ve kendini ‘özünde çürümüş’ bir sisteme karşı aydınlanmış kahraman isyancılar olarak tanımlayan (Pavenstädt ve Rödder, 2024: 1076) Extinction Rebellion (XR), hükümetlere yönelttiği taleplerini sade ve doğrudan bir listeyle açıklamaktadır. XR'nin talepleri arasında, “iklim acil durumu ilan edilmesi,” “acil olarak eyleme geçilmesi” ve “siyaset-ötesi davranılması” yer almaktadır. Bu yaklaşım, yerel yönetimleri ve hükümetleri iklim krizine karşı doğrudan sorumlu tutarken, krizin çözümünde parti ve ideoloji ayrımlarının bir kenara bırakılmasını öngörmektedir (Uncu, 2020: 5). Çünkü onlara göre iklim krizi bir dünya savaşıdır (Pavenstädt ve Rödder, 2024: 1073). Bu radikal dil, iklim krizine dair aciliyet duygusunu ve mevcut siyasi yapının yetersizliğine yönelik eleştiriyi güçlendirmektedir.

Yeni nesil iklim hareketi grupları, yenilikçi unsurlarla desteklenmiş sivil itaatsizlik eylemleri içeren geniş bir eylem repertuarına sahiptir. Örneğin, Gail Bradbrook ve Roger Hallam tarafından kurulan XR, Mahatma Gandhi ve Martin Luther King’in sivil itaatsizlik öğretilerinden ilham alarak, iklim krizine karşı toplumsal farkındalık yaratmayı hedeflemiştir. XR'nin kurucuları, nüfusun en az yüzde 3,5’lik bir kesimini harekete geçirerek, toplumsal bir “kritik çoğunluk” oluşturmaya ve bu sayede hareketi etki yaratacak bir kitleselliğe ulaştırmaya çalışmaktadır (Uncu, 2020: 5). Bu hedef doğrultusunda XR, 2018 yılında İngiltere’de başlattığı sivil itaatsizlik eylemlerini yenilikçi unsurlarla birleştirerek uygulamakta ve küresel olarak yaymaktadır (Pavenstädt ve Rödder, 2024: 1071). Bu strateji, büyük çaplı eylemler ve küresel dayanışma sayesinde, iklim krizine yönelik somut adımlar atılması konusunda toplumu harekete geçirmeyi hedeflemektedir.

Bu noktadan hareketle XR, kendini “hükümetleri İklim ve Ekoloji Acil Durumu konusunda adil davranmaya ikna etmek için şiddet içermeyen doğrudan eylem ve sivil itaatsizlik kullanan, merkezi olmayan, uluslararası ve siyasi olarak tarafsız bir hareket” olarak tanımlamaktadır. Bu noktada hükümetlerden iklim ve ekolojik durum ile ilgili doğruyu söylemelerini, sera gazı emisyonlarını 2025 yılına kadar net olarak sifira indirmelerini ve iklim ile ilgili konuların siyaset ötesi olarak ele almalarını talep etmektedirler. Bugüne kadar dilekçe verme, lobi yapma, oy kullanma ve protesto gibi geleneksel stratejilerin, siyasi

ve ekonomik güçlerin köklü çıkarları nedeniyle işe yaramadığını düşünen XR, bu nedenle yaklaşımlarını şiddet içermeyen, yıkıcı bir sivil itaatsizlik, bir isyan, olarak açıklamaktadır (Extinction Rebellion, 2024). XR'nin sivil itaatsizlik stratejisi, geleneksel siyaset yapma biçimlerine alternatif olarak aktivistlerin farkındalığı artırma çabası olarak görülmektedir.

Herhangi bir kişi, grup veya eylem XR'nin ilkeleri ve değerlerine uyduğu sürece özerk bir şekilde örgütlenebilmesine ve XR adına ve ruhuyla eylemde bulunabilmesine XR tarafından müsaade edilmektedir. Bu şekilde, gücün merkezden uzaklaştırıldığını, yani merkezi bir grup veya otoriteden izin istemeye gerek kalmayacağını düşünmektedirler (Extinction Rebellion, 2024). Merkezi olmayan bu yapı, XR'yi katılımcı bir hareket haline getirirken, iklim krizine karşı mücadelede bireylerin kendi güçlerini ortaya koyabilmelerine olanak tanımaktadır. Böylelikle hareket, eylemlerini daha yaygın ve bağımsız olarak organize edebilmektedir.

XR aktivistlerinin sosyo-demografik profili genellikle yüksek eğitimli, orta sınıf ve 'beyaz' bireylerden oluşmaktadır. Politik olarak kendilerini solda tanımlayan bu kişiler, günlük yaşamlarında birden fazla çevre yanlısı davranışı bilinçli olarak benimsemektedir. XR'nin gücü, doğal protestocular veya yasa ihlalcileri olmayan, ancak iklim krizinin ciddiyetine ikna olmuş ve mevcut siyaset ile yaşam tarzı çevreciliğinin bu aciliyetin gerektirdiği türden dönüştürücü değişimi gerçekleştiremeyeceğini düşünen kişiler arasında yeni bir toplumsal kesim yaratmasında yatmaktadır (Hayes, Doherty ve Saunders, 2020: 1). XR'nin bu profili toplumsal hareketin kalıcı olmasını sağlamada büyük bir etkiye sahiptir.

Fridays For Future (FfF)

Fridays for Future (FfF), 2018 yılında İsveç'te Greta Thunberg'in okul grevleriyle başlamış ve en güçlü seferberliğini Avrupa'da gerçekleştirerek küresel bir hareket haline gelmiştir (Pavenstädt ve Rödder, 2024: 1071). Florida'daki Parkland Okulu Saldırısı⁴ndan sonra ABD'de silahlı şiddete karşı düzenlenen ulusal okul grevinden ilham alan 15 yaşındaki genç, cuma günlerini İsveç parlamentosu önünde el yazısıyla yazılmış bir pankartla oturarak geçirmeye karar verdi. Ağustos ayındaki o Cuma gününden bu yana, iklim değişikliği konusundaki eylemsizliği protesto etmek için cuma günleri 'okulu asma' taktiğini koordine eden grubun adı olan Fridays for Future dünyaya yayıldı. Mart 2019'da ilk 'küresel' iklim grevi gerçekleşti

4 2018 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Florida eyaletine bağlı Parkland şehrinde silahlı bir saldırgan tarafından bir okula düzenlenen; 17 kişinin ölümüne ve 14 kişinin yaralanmasına yol açan silahlı saldırı.

ve dünya çapında bir milyondan fazla insan katıldı. Bundan henüz altı ay sonra, Eylül 2019'da, gençler ve yetişkinler, Thunberg ve diğer genç aktivistlerin BM İklim Eylem Zirvesi'ni çevreleyen Küresel Gelecek Haftası kapsamında iklim grevlerine katılma çağrısına yanıt verdi ve küresel katılımcı sayısı tahmini olarak yaklaşık sekiz milyona çıktı (Fisher ve Nasrin, 2021: 112). FfF'un protesto yöntemi olan "okulu asma" eylemi, gençlerin bu krizi kendi gelecekleri için bir tehdit olarak algıladıklarını ve eğitimlerini dahi bu uğurda bir süreliğine feda edebileceklerini göstermiştir. Hareketin hızlı bir şekilde küresel çapta büyümesi, iklim değişikliğinin sadece belirli ülkelerle sınırlı bir sorun olmadığını, tüm dünyayı etkileyen bir kriz olduğunu açıkça vurgulamaktadır.

FfF, iklim değişikliğini insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük kriz olarak nitelendirmekte ve protestolarının da iklim eylemi mücadelelerinin henüz başlangıcı olduğunu belirtmektedir (Pavenstädt ve Rödder, 2024: 1073). Sadece bir yıl gibi bir sürede yaklaşık iki milyondan fazla insanın iklim değişikliğine yönelik eylemlere katılması noktasında ilham olan FfF'nin (Bergmann ve Ossewaarde, 2020: 267), sınırları aşan yapısı, farklı kültürlerden ve coğrafyalardan gençlerin dayanışmasını güçlendirmekte, bu dayanışma da iklim krizine yönelik mücadelede küresel bir birliktelik sağlamaktadır. Hareketin, geniş kitlelere bu denli hızlı ulaşabilme başarısının altında sosyal medya ve diğer dijital platformların etkisinin de yadsınamayacağı söylenebilecektir. Bu platformların etkili kullanımı sayesinde, FfF yalnızca eylemlerle sınırlı kalmayıp, iklim krizine dair toplumsal bilinç oluşturma sürecinde de önemli bir araç olarak işlev görmüştür.

Hareketin amacını, politikacılar üzerinde ahlaki baskı oluşturmak, politikacıların bilim insanlarını dinlemelerini sağlamak ve ardından küresel ısınmayı sınırlamak için güçlü adımlar atmalarını sağlamak olarak açıklayan FfF, kendilerini ticari çıkarılardan ve siyasi partilerden bağımsız ve sınır tanımaz olarak tanımlamaktadır (Fridays for Future, 2024). Bu gençlik hareketinin gücü, iklim krizine karşı güçlü bir farkındalık oluşturmak ve politika yapıcıları harekete geçmeye zorlamaktan gelmektedir.

SONUÇ ve TARTIŐMA

Günümüzde iklim krizi ve iklim krizine karşı ortaya çıkan toplumsal hareketler, yalnızca çevresel bir mesele olarak değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve politik boyutlarıyla değerlendirilen küresel bir sorun haline gelmiştir, daha doğrusu bu sorunun etkilerinin ne denli geniş bir alanda yayıldığı artık anlaŐılmıŐtır. Bu alıŐma, yeni toplumsal hareketlerce iklim değişikliğinin yaratmıŐ olduğu çevresel yıkımların yanı sıra, insan hakları, sosyal adalet ve küresel eşitsizlikler gibi çok boyutlu bir kriz olarak nasıl algılandığını ortaya koymaktadır. Özellikle yeni dalga hareketler aracılığıyla ‘yeni nesil’ bir iklim aktivizminin yükseliŐe geçmesi ve dijital/sosyal medya etkisiyle birleŐerek etkisini artırması sonucu gelik ve kültürel farkındalık noktasında güçlü bir seferberlik alanı oluŐturulmuŐtur.

Yeni dalga iklim aktivizmi, bireyleri günlük yaŐantılarında sürdürülebilir değişiklikler yapmaya teşvik etme amacını güderken aynı zamanda devlet politikalarının dönüŐtürülmesine yönelik taleplerini de ısrarlı bir Şekilde gündemde tutmaktadır. Bu hareketler, iklim krizine karşı küresel bir dayanıŐmanın yanı sıra bireysel ve kolektif bir sorumluluk anlayışı geliştirmiştir de denebilecektir. ÇalıŐmamızda incelenen bu hareketlerin, yalnızca çevresel bir duyarlılıktan ibaret olmadığını, aynı zamanda geleceğe yönelik politik bir vizyonu da barındırdığı görülmüŐtür. Özellikle, bu hareketlerin yükselmesinin ardında devletlerin iklim krizine karşı etkili çözümler üretememesi ve eylemsiz kalması ile fosil yakıt Őirketleri başta olmak üzere küresel sermayenin devam eden çevresel yıkım politikaları bulunmaktadır.

Ancak bu çalışma, yeni dalga iklim aktivizminin bazı sınırlılıklarını da ortaya koymaktadır. İklım adaleti, sosyal adalet ve benzeri çağrılarına rağmen, yeni dalga hareketlerin çözümlerinin daha çok ‘ahlaki’ bir ereve içinde kalması ve sistemin yapısal dönüşümü konusunda ayrıntılı bir ereve sunmaması eleŐtirilebilecektir. Nitekim iklim krizinin çözümü için bireysel veya toplumsal farkındalık oldukça önemli bir yer tutsa da tek başına yeterli olmayabilir; sürdürülebilir politikaların teŐvikinin, çevresel düzenlemelerin ve küresel düzeyde bağlayıcı anlaşmaların da bu ahlaki dönüŐüme paralel olarak uygulanması gerekmektedir.

Bunlara ek olarak yeni dalga iklim aktivizminin sol ideolojilere yakın bir yaklaŐıma sahip olmaları, bu hareketlerin geniş bir katılımcı kitlesi oluşturma ve toplumsal sorunlara çözümler üretme yeteneklerini sınırlamaktadır. İklım krizi, eşitlik, sosyal adalet gibi konular aslında toplumun tamamını ilgilendirirken, sol ideolojik yaklaŐımlar ile bezenmeleri bu hareketlerin daha geniş kitlelere ulaŐmasını engelleyebilir. Yine benzer Şekilde bu

hareketlerin sol görüşle özdeşleşmesi, sağ veya merkez eğilimli kesimlerin bu hareketlere güven duymasını zorlaştırabilir. Bu da çevresel adalet ve sosyal eşitsizlik gibi sorunların çözümünde daha geniş bir koalisyon oluşturma fırsatını kaçırmalarına yol açabilir. Buna ek olarak yeni dalga hareketler, ‘sol gömlekleri’ sebebiyle özellikle muhafazakâr veya merkez sağ hükümetler ve politikacılarla iş birliği yapma konusunda güçlük yaşayabilir. İklim krizinin veya sosyal adaletin çözümü için hükümetlerin katılımına ihtiyaç duyulurken, bu ideolojik sınırlamalar hareketlerin bu alanlarda etkili bir değişim yaratmasını zorlaştırabilir.

Sol eğilimli hareketlerin meselelere, sosyalist veya anti-kapitalist bir perspektiften bakmaları sonucu, kendileri de sola yakın olan yeni dalga iklim aktivistleri kapitalist sistemin çevresel sorunları çözme kapasitesini tamamen reddedebilir. Bu tavır piyasa temelli, teknolojik veya liberal çözümler gibi alternatif yaklaşımların göz ardı edilmesine neden olabilir. Hülasa, sadece ideolojik sebeplerle belirli çözümler dışlanırsa, hareketlerin etkinliği sınırlı kalabilir ve yeni çözümlerin geliştirilmesi engellenebilir.

Bu noktada, gelecekte, iklim hareketlerinin daha kapsayıcı, farklı disiplinleri birleştiren ve özellikle politika yapımcıları doğrudan etkileyen bir yapıya evrilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, yalnızca iklim aktivistleri değil, kamu kurumları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum örgütleri de ortak bir paydada buluşarak iş birliği içinde çözümler üretmek zorundadır. Çalışmamız, bu gerekliliğin altını çizerek, iklim kriziyle mücadelenin sadece çevreci örgütlerin değil, toplumun tüm kesimlerinin katılımını gerektiren bir süreç olduğunu vurgulamaktadır.

Bu çalışma, iklim krizine yönelik mücadelede toplumsal hareketlerin rolünü yeniden değerlendirerek, gelecekteki araştırmalar için önemli bir referans kaynağı sunmaktadır. Özellikle yeni dalga iklim aktivizminin çevresel adalet ve politik dönüşüm üzerindeki etkileri üzerine literatürde büyük bir boşluk mevcuttur ve bu konu daha detaylı araştırmalarla ele alınabilir. İklim aktivizmi ve yeni toplumsal hareketlerin etkilerini anlamak, gelecekte daha sürdürülebilir bir dünya kurma yolunda atılması gereken adımların anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Nitekim gelecekte, bugün konuştuğumuz yeni dalga iklim hareketlerine benzer şekilde sosyal, çevresel ve politik taleplerle ortaya çıkan birçok hareketin daha doğması beklenebilir. Bu tür hareketlerin çoğalması, iklim krizinin etkilerinin giderek daha görünür hale gelmesi ve sosyal adalet, ekonomik eşitsizlikler gibi başka küresel sorunlarla iç içe geçmesiyle mümkün olacaktır. Bir başka şekilde ifade edilecek olursa, gelecekte ortaya çıkacak olan yeni dalga iklim aktivizmi, küresel sorunlarla mücadelede çok daha dinamik,

katılımcı ve kapsayıcı bir yaklaşım benimsemelidir. Tek başına sivil itaatsizlik, kimlik temelli mücadele, kültürel dönüşüm çabası ve ‘protesto tiyatrosu’ post-modern dünyanın popülist siyasetinden öte geçmeyecektir. Bu noktada ‘devletleri tanımayan’ yeni dalga iklim aktivizminin, çözümün en güçlü aktörlerinin hala daha devletler ve bu devletler aracılığıyla uygulanabilecek yaptırımlar olduğunu unutmamaları önerilmektedir.

Kaynakça

- Adler-Bell, S. (2019). The Story Behind the Green New Deal's Meteoric Rise. *The New Republic*. <https://newrepublic.com/article/153037/story-behind-green-new-deals-meteoric-rise> (E.T.: 07.11.2024).
- Andrews, K. T. (2002). "Creating Social Change: Lessons from the Civil Rights Movement". *Social Movements: Identity, Culture, and the State* içinde D. S. Meyer, N. Whitter ve B. Robert (Ed.). New York: Oxford University Press, ss. 105-119.
- Athanasiou, T. ve Baer, P. (2006). *Ölümcül Sıcak – Küresel Adalet ve Küresel Isınma*, A. K. Saysel (Çev.). İstanbul: Bgst Yayınları.
- Bektaş Durmuş, S. (2024). İklim Aktivizmi Üzerine Nitel Bir Araştırma: "Fridays For Future Hareketi". *Beykoz Akademi Dergisi*, Özel Sayı: "Sınırsız: Dünya Yapmak & Ötesi", 105-118.
- Bergmann, Z., ve Ossewaarde, R. (2020). Youth climate activists meet environmental governance: ageist depictions of the FFF movement and Greta Thunberg in German newspaper coverage. *Journal of Multicultural Discourses*, 15(3), 267-290.
- Birleşmiş Milletler (2002). İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. <https://iklim.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-33> (E.T.: 22.10.2024).
- Birleşmiş Milletler (2024). United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm. <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972> (E.T.: 22.10.2024).
- Bookchin, M. (2013). *Toplumsal Ekoloji ve Komünalizm*, F. D. Elhüseyni (Çev.). İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Cheung, H. (2020). What does Trump actually believe on climate change?. *BBC*, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-51213003> (E.T.: 06.11.2024).
- Çırakman, A. ve Ertuğrul, K. (2019). "Toplumsal Hareketler Sosyolojisi". *Si-yaset Sosyolojisi* içinde F. Acar ve H. F. Uslu (Haz.). Ankara: Dipnot Yayınları, ss. 233-253.
- Diamond, L. (1994), Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation, *Journal of Democracy*, 5(3), 4-17.
- Duwe, M. (2001), The Climate Action Network: A Glance behind the Curtains of a Transnational NGO Network. *Review of European Community & International Environmental Law*, 10, 177-189.
- Erdem, T. (2020). *Sosyoloji Notları* (5. Baskı). İstanbul: Otorite Yayınları.
- Extinction Rebellion (2024). About Us. *Rebellion Global*. <https://rebellion.global/about-us/> (E.T.: 08.11.2024).
- Faulks, K. (2000). *Political Sociology*. New York: New York University Press.

- Fisher, D. R., ve Nasrin, S. (2021). Shifting coalitions within the youth climate movement in the US. *Politics and Governance*, 9(2), 112-123.
- Fridays for Future (2024). Who We Are?. <https://fridaysforfuture.org/what-we-do/who-we-are/> (E.T.: 08.11.2024).
- Giddens, A. (1994). Modernliğin Sonuçları. E. Kuşdil (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2013). *İklim Değişikliği Siyaseti*. E. Baltacı (Çev.). Ankara: Phoenix Kitap.
- Goodman, J. (2009). From Global Justice to Climate Justice? Justice Ecologism in an Era of Global Warming. *New Political Science*, 31(4), 499-514.
- Green Party (2024). *Green New Deal*. https://www.gp.org/green_new_deal (E.T.: 22.10.2024).
- Hansen, J. E. (2009). *Küresel Isınmanın Kırılma Noktası*, A. Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hayes, G., Doherty, B. ve Saunders, C. (2020). A New Climate Movement? Extinction Rebellion's Activists in Profile. *Cusp Working Paper*, 25, 1-39.
- Heywood, A. (2012). *Siyaset* (6. Baskı). İstanbul: Liberte Yayınları.
- Jameson, F. (2022). *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantiği* (Çev.: Cem Gönenç). İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2004). *Çevrebilim* (4. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Koukouvelis, K. (2017). Climate change social movements and cosmopolitanism. *Globalizations*, 14(5), 746-761.
- Kumar, K. (1999). *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma – Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, M. Küçük (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Mavi, İ., (2021). Küresel İklim Değişikliği Bağlamında Yeni Toplumsal Hareket Örneği Olarak Küresel Çevreci Hareketler. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(9) 116-126.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2015). *Yeni Senaryolar ile Türkiye İklim Projeksiyonları ve İklim Değişikliği*. Ankara: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Matbaası.
- Neale, J. (2009). *Küresel Isınmayı Durduralım, Dünyayı Değiştirelim*, D. Tarkan (Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Nieuwenhuijsen, M. J. (2024). Climate crisis, cities, and health. *The Lancet*. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)01934-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)01934-2).
- Olgun, M. E. (2023). "OECD Ülke Grubu İçin Ekolojik Ayak İzi Yakınsaması: Kesirli Fourier Birim Kök Testinden Bulgular". *İklimin Geleceği* içinde B. Güngör ve Ö. Küçük (Ed.). Konya: Palet Yayınları, ss. 188-198.
- Önder, T. (2003). *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*. Ankara: Odak Yayınevi.

- Pavenstädt, C. N., ve Rödder, S. (2024). Between evidence first and political fight – understanding dynamics of (de-)politicization in US climate movements' future narratives. *Environmental Politics*, 33(6), 1065–1086.
- Reitan, R., ve Gibson, S. (2012). Climate change or social change? Environmental and leftist praxis and participatory action research. *Globalizations*, 9(3), 395-410.
- Schwarz, M. A. (2002). “Factions and the Continuity of Political Challengers”, *Social Movements: Identity, Culture, and the State* içinde D. S. Meyer, N. Whitter ve B. Robert (Ed.). New York: Oxford University Press, ss. 157-169.
- Shiva, V. (2014). *Petrol Değil Toprak – İklim Krizi Döneminde Çevresel Adalet* (2. Baskı), Ö. Olcay (Çev.). İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.
- Sunrise Movement (2023). Our Story. <https://www.sunrisemovement.org/theory-of-change/our-story/> (E.T.: 07.11.2024).
- Sunrise Movement (2024). About Sunrise. <https://www.sunrisemovement.org/about/> (E.T.: 07.11.2024).
- Şahin, Ü. (2019). Küresel iklim hareketinde yeni dalga. *Yeşil Gazete*. <https://yesilgazete.org/kuresel-iklim-hareketinde-yeni-dalga/> (E.T.: 06.11.2024).
- Şahin, Ü. (2020). Geleceği kurmak: Küresel iklim hareketinde yeni dalga aktivizm. *T24*. <https://t24.com.tr/k24/yazi/gelecegi-kurmak-kuresel-iklim-hareketinde-yeni-dalga-aktivizm,2548> (E.T.: 06.11.2024).
- Uncu, B. A. (2020). Hem İklimi Hem Adaleti Savunan Bir Hareket: İklim Adaleti Hareketi. *TESEV Değerlendirme Notları*, 10, 1-9.